

Kunsten at tegne en hane

I Peter Bastians bog 'Ind i musikken' finder vi legenden om Kejseren af Kina, der bestilte en tegning af en hane hos en berømt kunstner. "Kom om fire år, så er den færdig!" sagde kunstneren. Fire år gik, men kejseren måtte drage hjem med uforrettet sag; den berømte kunstner behøvede endnu fire år til sin tegning. Og fire år efter gentog historien sig: "Opgaven har vist sig meget vanskeligere end jeg havde forestillet mig, men jeg nærmer mig målet. Om fire år er den helt sikkert færdig."

Og ganske rigtigt. Da kejseren ankom med hele sit følge til kunstnerens lille hytte, blev han vist indenfor og budt på en kop te. Men han var så spændt at han ikke kunne få en slurk ned - tolv år er en evighed når man daglig går og længes efter sin hane. Men nu! Kunstneren tager et fint nyt stykke papir frem, spænder det op på tegnebrættet, dypper penslen i tusch og tegner lynhurtigt i én eneste bevægelse - en hane mere levende end en hane.

Kejseren er dybt bevæget, men også en anelse fortørnet over at kunstneren har holdt ham hen i tolv år, når det nu vitterligt kun tog få sekunder at tegne hanen. Hvortil kunstneren tavst leder ham ind i sit baglokale, hvor gulvet er dækket af meterhøje stabler af penseltegninger - af haner! De mange år er blevet brugt til helt at tilegne sig hanen, til at finde det minimum af udtryksmidler der karakteriserer maksimalt.

Det er definitionen på kunstnerisk mesterskab.

Det handler om fordybelse. Om forholdet mellem 'den synlige kunst' og de skjulte - men altafgørende - forudsætninger for dens tilblivelse. Det er et forhold som desværre ikke står særlig højt på dagsordenen i dagens tempofyldte, flimrende og mediefikserede verdensbillede.

Ting ta'r tid - og store ting har det med at ta' lang tid! Uanset hvordan det mest geniale og lysende indfald ligner et lynnedslag, så er forudsætningen næsten altid års møjsommeligt og systematisk arbejde. Det gælder i videnskabens og forskningens verden, og det gælder også i kunstens.

Kunstnerens situation i dag ligner i det hele taget forskerens. Den seriøse og grænsenedbrydende kunst er en erkendelsesmæssig forskning, en sansning og efterprøvning af åndelige, dunkle, religiøse, ja måske endda okkulte sandheder om det at være menneske. En leg med ritualer, myter og betydninger. Undertiden ligefrem en revolution af hele vores eksistensgrundlag.

Ligesom den videnskabelige grundforskning kræver kunstnerisk produktion arbejdsro, refleksion og tid, tid, tid. Også tid til fejlslutninger og misforståelser. Tid til at fordybe sig i processer, der ikke nødvendigvis udmønter sig i et konkret resultat. Tid til at bruge 12 år på at lære sig kunsten at tegne en hane.

Næppe nogen politiker ved sine fulde fem ville drømme om at anfægte værdien og nødvendigheden af den videnskabelige grundforskning - endsige af de bevillinger den bliver tildelt. Heller ikke selvom resultaterne ikke altid lader sig anvende lige her og nu.

Ligeså nødvendige er de statslige tilskud til kunst. Og der er behov for en væsentlig økonomisk opprioritering af den skabende kunst i Danmark. Men det er vigtigt at forbedringen tager sigte på kunstens tilblivelsesvilkår - ikke på dens fremtrædelsesformer. For det er i selve skabelsesprocessen at kunstnerne i dag bliver svigtet økonomisk og socialt.

De statslige støtteordninger vi har for den skabende kunst, er først og fremmest Statens Kunstfond og De livsvarige Finanslovsydelse. Disse to puljer er entydigt defineret som 'kunstnernes penge'. Det er penge som tildeles uden at der stilles krav om en konkret modydelse. Det er m.a.o. støtte til kunstnerens eget arbejde, til den proces vedkommende selv definerer eller befinder sig midt i.

Hertil kommer en række initiativer der samlet kan karakteriseres som projektstøtte - Kulturfonden, Produktionspuljen, Tipsmidlerne, Musik- og Teaterrådsstøtte osv. En del af pengene herfra havner naturligvis også hos skabende kunstnere, men typisk i form af 'betaling for en vare' - bestillingsarbejder til konkrete formål. Undertiden har kunstneren selv formuleret dette formål, men ofte er der tale om initiativer som er sat i gang af udøvere eller formidlere.

Denne dobbeltstrengede støttepraksis har en lang tradition herhjemme. Jeg tror den er hensigtsmæssig som princip; men jeg er - som mange andre skabende kunstnere - bekymret over den udvikling der i disse år tilsyneladende peger i retning af at projekterne og begivenhederne favoriseres på bekostning af det man kunne kalde den 'kunstneriske grundforskning'. Formidlingen på bekostning af skabelsen. Resultatet på bekostning af processen.

Den økonomiske virkelighed for en meget stor del af Danmarks kunstnere er den at de enten insisterer på at leve af deres kunst - og det betyder et liv i stadig kamp for at holde fogeden fra døren - eller de tjener deres penge ved andet arbejde (i heldigste fald beslægtet arbejde som anmelderi, undervisning, kulturformidling eller foredragsvirksomhed - men i mange tilfælde helt irrelevant arbejde, taxachauffør, postbud). Samfundsmæssigt set er kunstnerisk virksomhed i den forstand en fritidsbeskæftigelse. Selv mange af landets bedste kunstnere er i den forstand glade amatører som sysler med deres romaner og violinkoncerter 'efter fyraften'! Der er i allerhøjeste grad behov for en professionalisering af det at være kunstner.

Men lad os betragte de støtteordninger, der retter sig mod den skabende kunst. De nuværende ordninger er i mine øjne kendetegnet ved en u hensigtsmæssig sammenblanding af forskellige intentioner. Hvad er hovedformålet: social sikkerhed eller kunstnerisk kvalitetsstempling - arbejdsro eller hæder? Den modstilling var meget dominerende under sidste års heftige debat om de livsvarige ydelser. Jeg tror man med fordel kan skille disse begreber ad.

Det første trin må være en A-kasse for skabende kunstnere, en forsikringsordning mod perioder med svag indtjening. Det ville som udgangspunkt ligestille kunstnere med alle andre samfundsborgere. En sådan ordning er skitseret i et forslag fra Dansk Kunstnerråd, som blev fremført offentligt for nylig. Den bør rimeligvis baseres på objektive forhold - dvs. begrebet 'professionel kunstner' må i denne sammenhæng betyde at man har sit professionelle virke, sin indtægt, fra kunstnerisk produktion. Med andre ord er der ikke i denne ordning indbygget en egentlig kunstnerisk kvalitetsvurdering - ligesom man jo også er berettiget til understøttelse fra magistrernes A-kasse, selv om man er en dårlig lærer.

Jeg vil ikke her gå ind i en redegørelse for hvordan disse objektive kriterier skal formuleres - det giver Kunstnerrådets model et bud på.

Næste trin må være sikring af arbejdsro for de gode kunstnere. Her har vi Statens Kunstfond, som vi herhjemme med rette er stolte over. Ordningen med de fagkyndige tremandsudvalg som udskiftes hvert tredje år, er både fleksibel og dynamisk - den sikrer mod pamperi og indspisthed på den ene side og mod politisk omklamring og styring på den anden. Jeg synes at Kunstfonden igennem årene har vist en forbløffende evne til at opfange nye udviklingstendenser - også på tværs af de traditionelle faggrænser.

Kunstfonden uddeler étårige arbejdslegater (af vekslende størrelse) og treårige (store) stipendier. Det gør den til et velegnet instrument i den enkelte kunstners etableringsfase. Den unge kunstners karriere får muligheden for et betydeligt 'løft'. Det giver ligeledes den mere etablerede kunstner en mulighed for at skaffe sig kortvarig arbejdsro til et bestemt projekt - f.eks. at søge orlov fra andet arbejde for at gøre et større værk færdig.

Men en professionel kunstner kan i sagens natur ikke basere sin økonomi på Kunstfonden. Man kan ikke 'stifte familie' på den! Bevillingerne er kortvarige og udvalgene skiftes ud; man kan ikke være sikker på at falde i nåde hos næste udvalg. Derfor burde staten efter min mening oprette et antal fuldtidsstillinger som 'skabende kunstner'. De skulle forbeholdes kunstnere som allerede har en væsentlig produktion bag sig, og fra hvem samfundet har lov at forvente sig det ypperste. De kunne passes ind i tjenestemandssystemet, hvis man synes - og de skulle ikke indeholde nogen anden arbejdsmæssig forpligtelse end den at fortsætte sin kunstneriske løbebane.

Der bør på længere sigt oprettes ca. 500 af den slags stillinger, udløst med på forhånd fastlagte periodiske mellemrum. De kunne besættes (evt. efter ansøgning) efter samme procedure som ved tildelingen af livsvarige ydelser.

Nu kan jeg allerede se lommeregnerne gløde og advarselsslamperne blinke hos de politiske beslutningstagere! Hvordan skulle vi dog kunne få råd til sådan en ordning? For mig er spørgsmålet snarere: Hvordan har vi råd til at lade være? 500 stillinger à 300.000 kr. vil belaste statsbudgettet med 150 mill. om året. Det lyder af meget, men sammenlign engang med de summer vi bruger på rammer og mursten: Kulturby 96 har et budget på 1 mia., Det Kgl. Teater bygger om for 700 mill. og ifølge Kulturministeriets egne tal - oversigten "Kulturens Penge" som blev udsendt sammen med Ministerens "Krydspunkt" sidste efterår - udgør støtten til hele den skabende kunst blot 3 % af det samlede kulturbudget. D.v.s. at det danske samfund administrerer, formidler, underviser, registrerer, bygger kulturhuse etc. etc. for mere end 30 gange så meget som vi bruger på skabelsen af det, det hele handler om. Vi bygger templer men har ingen tro!

Hvis man førte mit forslag ud i livet - et forslag, som altså tager sigte på en reel professionalisering af vilkårene som 'skabende kunstner' - så ville man kunne reservere Statens Kunstfonds bevillinger til det de egentlig er tænkt som: en støtte til den gode men endnu uetablerede kunst. Til det nye, det unge, det eksperimenterende.

Man kunne så eventuelt fastholde de livsvarige ydelser i en stærkt reduceret udgave som en overbygning: en særlig udmærkelse til enerne. Igen ville det tydeliggøre, at den ordning handler kun om hæder. Man ville på den måde få adskilt de forskellige formål (og forskellige behov) som kunststøtteordningerne bør opfylde.

Det er uforståeligt for mig, at Danmark ikke ønsker at give sine bedste kunstnere optimale arbejdsbetingelser. Hvorfor skal Villy Sørensen, Inger Christensen, Pelle Gudmundsen-Holmgreen og lignende navne fra kunstens 'superliga' være nødt til at supplere deres indtægt ved arbejde, der røver tid fra det de virkelig er gode til? Hvor mange mesterværker går eftertiden glip af, fordi de kunstnere der kunne have frembragt dem, har for travlt med at skaffe sig brød på bordet? Hvordan har samfundet råd til et sådant ressourcespild?

Samfundet behøver kunsten, også selvom den ikke altid er populær. Spørgsmål om kunstnerisk kvalitet er uforenelige med flertalstyranni. Derfor kræver det et politisk mod at mobilisere den fornødne styrke overfor de befolkningsgrupper der altid er parat til at ønske kunstnerne hen hvor peberet gror. Der scores ingen hurtige stemmer på et forslag om større bevillinger til kunsten.

Men politikerne har et ansvar der rækker videre end til næste meningsmåling. I en tid hvor vi oversvømmes af strømnet massekultur, hvor der zappes rastløst rundt mellem 64 ens TV-kanaler, hvor vores sprog er i fare som officielt EU-sprog - da er det nødvendigt for at fastholde vores nationale identitet at der tænkes og skrives på dansk, at der tegnes, males og komponeres ud fra danske forudsætninger.

Det er derfor kunsten skal støttes. Ikke for kunstnernes blå øjnes skyld, men for landets.

John Frandsen
19. april 1996